

ELLEN NIIT 80

Möödunud aasta 13. juulil tähistas meie üks armastatumaid lastekirjanikke, silmapaistev luuletaja ja tõlkija Ellen Niit oma 80. sünnipäeva. Eesti Kirjanike Liit, Lastekirjanduse Keskus ja Tallinna Ülikool korraldasid sel puhul 24. oktoobril 2008. aastal Kirjanike Liidu musta laega saalis konverentsi, kus esinesid ettekannetega Ellen Niidu loominguga uurijad. Kohal oli ka sünnipäevalaps ise, kes võttis vastu kolleegide ja sõprade-tuttavate õnnesoove ning jagas soovijatele lahkesti autogramme.

Juubelikonverentsi avas Kirjanike Liidu esimees Karl Martin Sinijärv. Seejärel sai sõna Leelo Tungal. Kümme aastat tagasi, Ellen Niidu 70. sünnipäevaks esines ta vaimuka värsstervitusega „Ellenistlik niidukiidulaul” (vt Nukits 1998), millesse olid sisse põimitud Niidu lasteloomingu tuntud tegelased: Pille-Riin, Triinu ja Taavi, piilupardist rongijuht, Krõll ja mitmed teised. Ka oma seekordses sõnavõtus tsiteeris Leelo Tungal peast juubilarivärsse, rõhutades nende keskset rolli möödunud sajandi teise poole eesti lasteluules. Tungla arvates on Ellen Niidu värsid mõjutanud kõiki Eestis viimase viiekümne aasta jooksul esile kerkinud lastele kirjutavaid poeete, kaasa arvatud teda ennast. Huumori, rütmilisuse ja nii lastesse kui ka täiskasvanutesse vastutustundlikult suh-

tuva maailmavaate kõrval pidas sõnavõtja Niidu lasteloomingu üheks olulisemaks tunnuseks emalikkust ellusuhtumist ja kirjutamislaadi. Emalikkus ei tähenda Niidu puhul vanaemalikkust elutarkust ja -kogemust, vaid nooremalikkust toimekust ja kohanemisvõimet, oskust vaimustuda lapse maailmast ja sellega kaasa minna, samal ajal talle justkui märkamatuks õigeid väärtushinnanguid vahendades. Esineja arvates on Ellen Niidu nooremalikud värsid igihaljad ja kõrgelt hinnatud ka kõigis neis tänapäeva väikelastega peredes, kus lugemist au sees hoitakse.

Ele Süvalep (Oulu Ülikool) keskendus oma ettekandes „Tahtapuu ja tiritamm. Mõtteid Ellen Niidu luule kujundiloomest” juubilariluuale eripäradele, vaadeldes nii tema täiskasvanutele kui ka lastele loodud värsse. Niidu luulelaadi üks põhialuseid on reaalse ja kujundite konkreetne, mõni argieluline situatsioon, loodusemaastik või meeleolu, millest saavad alguse suuremad üldistused ja maailmakõiksuse tunnetamine. Esineja tõi välja mitmeid Niidu loominguga püsivõtteid, teiste hulgas ka tugevate juurte ning uhke võraga puu, mis sümboliseerib nii põlvkondadevahelist sidet kui ka luuletaja kokkukuuluvust eestimaise loodusega.

Konverentsi esimese osa lõpetanud Mare Mürsepp (TLÜ) vaatles oma

ettekandes Niidu lasteluule rütmilisi ja tantsulisi aspekte, lähtudes tuntud vene lasteluuletaja Kornei Tšukovski sõnadest: luuletus, mida ei saa laulda ega tantsida, ei sütita noort südant. Ettekannet illustreeris laulu ja liikumisega Tallinna Reaalkooli mudilaskoor õpetaja Kai Anieri juhatusel. M. Mürsepp tõi välja vähemalt neli tegurit, mis kinnitavad Niidu lasteluule tihedat sidet muusika ja tantsuga. Väga suur osa tema värssidest on viisistatud ja käibel kas koori-, ansambli- või soololauludena. Kõige rohkem lauldakse neid muidugi lasteaias ja koolis. Tuntud heliloojate Gustav Ernesaksa, Raimond Lätte, Alo Ritsingu, Eino Tambergi ja teiste kõrval on Niidu tekstidele kirjutatud muusikat ka harrastusheliloojad ja laste muusikaõpetajad. Kõneleja rõhutas, et lisaks rütmilisi-meloodilisele rikkusele, heakõlalistele riimidele, erinevatele kordusfiguuridele ja onomatopoeetikale leidub Niidu lastetekstides ka palju laulu- ja tantsumotiive. Laste tegevused on alati hoogsad ja energilised, täis lusti ja mängurõõmu ning selles saab veenduda juba paljude tekstide pealkirjade põhjal: „Hüppenõrilaul“, „Linnalaste liulaul“, „Jänkujenka“, „Keks“ jpt. Nii nagu eelkõneleja leidis ka M. Mürsepp, et paljud Niidu värssid saavad alguse argisest elusituatsioonist, kuid avarduvad järk-järgult maailmakõiksusesse ja elu igavesse voolu. Sellist dünaamikat kohtab eriti palju tema pikemates värsslugudes „Suur maalritöö“, „Midrimaa“, „Mänguvesi“.

Konverentsi teise poole juhatas sisse Ave Mattheuse (TLÜ) ettekanne „Ellen Niidu õnnelik laps(epõlv)“, mis vaatles ühelt poolt Niidu tekstides avalduvat lapse- ja lapsepõlvkontseptsiooni ja arutles teiselt poolt selle üle, millised seosed valitsevad autori eluloo ja selle

kirjanduslike väljendusvormide vahel. Kõneleja leidis, et Ellen Niidu loomingu on palju autobiograafilise kirjutuse eri vorme alates varjatud autobiograafiast („Pille-Riini lood“) kuni tekstides leiduvate üksikute vihjete ja viideteni tema vanemate, iseenda ja ta laste ning lastelaste lapsepõlvele („Suur suislepapu“, „Värtnalaul Märtnale“ jpt). Kokkuvõtteks ütles kõneleja, et Niidu loomingu on arvatavasti sellepärast nii palju õnnelikke lapsi, et nende looja on üles kasvanud õnnelikus perekonnas.

Juubelikonverentsi lõpetas ajakirja Täheke peatoimetaja Ilona Martson, kes tutvustas Ellen Niidu loojanatuuri orgaanilist, kuid seni väheuuritud külge, tõlketegevust. Rahvusraamatukogu andmebaas annab Niidu kui tõlkija panuseks 53 nimetust, milles domineerivad meie soome-ugri hõimurahvaste ja vene lastekirjanduse eestindused. Esineja keskendus Niidu tõlgetele ja mugandustele vene lastekirjanduse klassikute Kornei Tšukovski ja Sergei Mihhalkovi lasteluulest, samuti Genrihh Sapgiri ja Eduard Uspenski filmiloomingust. Ta leidis, et Tšukovski eestindused, mille Niit on teinud koos abi-kaasa Jaan Krossiga, on suutnud säilitada nii originaali autori intentsiooni kui ka muusikalise mustrit ning mõjuvad samal ajal eesti lugejale igati loomulikena. Kõrvutuseks toodud Tšukovski ingliskeelsete värsside kohta seda väita ei saa. Ilona Martson kordas juba varem ajakirjanduses kõlanud väidet, et Ellen Niidu ja Jaan Krossi Tšukovski tõlkeid võib pidada üheks kõige virtuooslikumaks tööks, mida eesti luules üldse tehtud on.

AVE MATTHEUS